

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ได้เลือกเอาพื้นที่ในแผนดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด เป็นพื้นที่ทำการศึกษา โดยจะทำการสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มละ 100 ตัวอย่าง ผลของการศึกษาลักษณะทั่วไป ของเกษตรกรตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้

3.1 เหตุผลของเกษตรกรในการสมัครและไม่สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด

สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ได้เริ่มเป็นสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมไคร์รับการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2507 มีจำนวนสมาชิกแรกตั้ง 150 คน และมีทุนดำเนินงานแรกตั้ง 1 ล้านบาท ต่อมาในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2512 ได้เปลี่ยนเป็นสหกรณ์การเกษตรเอนกประสงค์ประเภทจำกัดสินใช้ นับถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2528 มีสมาชิกทั้งหมด 1,476 คน มีทุนในสหกรณ์ทั้งหมด 64,941 ทุน คิดเป็นมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว 3,247,085 บาท

สหกรณ์การเกษตรมีวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ประการคือ ประการแรก จัดหาเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพและใช้จ่ายในครัวเรือน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำและเหมาะสม ประการที่สอง จะส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ ประการที่สาม สหกรณ์จะจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ตลอดจนสิ่งของอื่นที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิกในราคาถูก ประการที่สี่ ดำเนินงานด้านการตลาด โดยรวบรวมที่ผลผลิตของสมาชิกเพื่อจัดจำหน่ายให้ใคร่ราคาดี และประการสุดท้าย สหกรณ์จะให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ โดยส่งเสริมเผยแพร่วิชาการเกษตรแผนใหม่แก่สมาชิก

สำหรับผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรไต้หวัน จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ (1) เป็นเกษตรกร บรรลุนิติภาวะและมีสัญชาติไทย (2) เป็นผู้ถือสัญชาติสุจริต มีชื่อเสียงดี ชยันต์แข็งในการประกอบอาชีพและรู้จักประหยัด (3) ตั้งบ้านเรือนและดำเนินงานเกษตรกรรมส่วนใหญ่อยู่ภายในท้องที่ดำเนินงานของสหกรณ์มาแล้ว เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี (4) ทำการเกษตรในที่ดินขนาดพอสมควรและมีรายได้จากการเกษตรพอที่จะชำระหนี้ตามข้อผูกพันที่มีต่อสหกรณ์ (5) ไม่เป็นคนทุพพลภาพ วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมัครประกอบ (6) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้ที่มีหนี้สินพันตัว (7) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากสหกรณ์ใด ๆ โดยมีความผิด แต่ถูกให้ออกจากสหกรณ์โดยมีความผิด ต้องพ้นกำหนด 2 ปี นับแต่วันที่ถูกให้ออก

ในเรื่องการให้สินเชื่อแก่สมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกได้เพิ่มทุนสำหรับการผลิตนั้น สหกรณ์การเกษตรจะให้เงินกู้โดยที่สมาชิกจะต้องมีที่ดินมาค้ำประกันด้วยวิธีทำสัญญาจำนอง หรือโดยวิธีให้สมาชิกภายในกลุ่ม (10-20 คน) ค้ำประกันซึ่งกันและกัน แต่วิธีหลังนี้สหกรณ์การเกษตรในปัจจุบันไม่นิยมใช้เพราะเกิดปัญหาทางด้านปฏิบัติ ในการติดตามเงินกู้ จึงนิยมใช้วิธีแรกอย่างเดียว

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของเกษตรกรที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด จำนวน 100 ตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 48.00 มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำและเหมาะสม ร้อยละ 28.00 ต้องการให้มีการรวมตัวกันทางด้านการตลาด เพื่อให้สามารถขายผลผลิตให้ไ้ราคาดีและไม่ถูกกดราคารับซื้อ ร้อยละ 17.00 ต้องการซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตรเช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช จากสหกรณ์ในราคาถูกและไม่มีการปลอมปน และอีกร้อยละ 3.00 ต้องการได้รับความช่วยเหลือในด้านวิชาการ การฝึกอบรมความรู้ด้านการเกษตรเช่น แนะนำการไ้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช แนะนำให้รู้จักพืชพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง ร้อยละ 4.00 ไม่ตอบคำถาม (ตารางที่ 3.1) จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ส่วนใหญ่นั้นต้องการที่จะกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ รองลง

ตารางที่ 3.1 แสดงวัตถุประสงค์ของการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ปีพ.ศ.2527-2528

	หน่วย : คน	
วัตถุประสงค์ของการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
1. ต้องการกู้ยืมเงินที่คดดอกเบ้ในอัตราต่ำและเหมาะสม	48	48.00
2. ต้องการรวมตัวกันทางการตลาดเพื่อขายผลผลิตราคาดี	28	28.00
3. ต้องการซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตรในราคาถูกไม่ปลอมปน	17	17.00
4. ไม่ตอบคำถาม	4	4.00
5. ต้องการความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ	3	3.00
รวม	100	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ไปก็คือ ต้องการรวมตัวกันทางด้านการตลาด และต้องการซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตรตามลำดับ

ส่วนเกษตรกรตัวอย่างที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จากการสัมภาษณ์หาเหตุผล จำนวน 100 ตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 37.00 เห็นว่าระบบงานสหกรณ์ไม่ช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างแท้จริง ร้อยละ 32.00 เห็นว่าการบริหารงานสหกรณ์ล้มเหลว มีการกดโกงฉ้อฉลในหมู่เจ้าหน้าที่พนักงานและคณะกรรมการ ร้อยละ 18.00 เป็นผู้เข้าที่คิดจึงไม่หลักประกันในการกู้ยืมเงิน ร้อยละ 11.00 ไม่มีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจึงไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิก ร้อยละ 2.00 ให้ความเห็นอื่น ๆ (ตารางที่ 3.2) จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของสหกรณ์ รองลงไปก็คือไม่ที่คิดเป็นของตนเอง จึงไม่หลักประกันในการกู้ยืมเงิน และไม่มีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงิน เนื่องจากมีฐานะคืออยู่แล้วตามลำดับ

3.2 หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนในการตัดสินใจ ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของครอบครัวทั้งในเรื่องของการผลิต การบริโภค การออม และการลงทุน จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก มีลักษณะค่อนข้างคล้ายคลึงกัน คือ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเป็นชาย

ในเรื่องระดับการศึกษา พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ไม่ได้เรียนหนังสือเป็นจำนวนร้อยละ 2.00 และได้เรียนในช่วงชั้น ป.1-ป.3 ร้อยละ 1.00 เท่ากัน ส่วนที่จบในระดับชั้น ป.4 หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีจำนวนมากกว่าที่เป็นสมาชิกเล็กน้อยคือร้อยละ 97.00 และ 96.00 ตามลำดับ ส่วนที่ได้เรียนสูงกว่าระดับชั้น ป.4 ก็มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 1.00 จึง

ตารางที่ 3.2 เหตุผลที่เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

หนองไผ่ จำกัด ไม่สมัครเป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

เหตุผล	จำนวน : คน	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เห็นว่าระบบงานสหกรณ์ไม่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างแท้จริง	37	37.00
2. เห็นว่าการบริหารงานสหกรณ์ล้มเหลว มีการกดโกงฉ้อฉลไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น	32	32.00
3. เป็นผู้เช่าที่ดินจึงขาดหลักประกันในการกู้ยืมเงิน	18	18.00
4. ไม่มีความจำเป็นจะต้องกู้ยืมเงินจึงไม่สมัครเป็นสมาชิก	11	11.00
5. อื่น ๆ	2	2.00

ที่มา : จากการสำรวจ

สรุปได้ว่าเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้น ป.4

ในด้านของระดับอายุของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่าอายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมากกว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกเล็กน้อยคือมีอายุเฉลี่ย 46.91 ปี และ 46.41 ปี ตามลำดับ (ตาราง 3.3) และเมื่อแยกออกเป็นช่วงอายุ 20-40 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยหนุ่มสาว 41-60 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยกลางคน และช่วงมากกว่า 60 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยชรา พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีร้อยละ 37.00, 55.00 และ 8.00 ตามลำดับ แสดงว่าในเรื่องของช่วงอายุไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเป็นชาย จบการศึกษาเพียงระดับชั้นภาคบังคับ (ป.4) มีระดับช่วงอายุอยู่ในวัยกลางคน (41-60 ปี) กับวัยหนุ่มสาว (20-40 ปี) ตามลำดับ

3.3 สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร

ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร จะบอกให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของการผลิต การบริโภค การออม การลงทุน รายได้ และแรงงาน ที่ใช้ในครัวเรือนเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่ตกเป็นตัวอย่าง มีโครงสร้างของครัวเรือนคล้ายคลึงกัน โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือน 5.28 คน และ 5.29 คน ตามลำดับ (ตาราง 3.4)

ตารางที่ 3.3 แสดงเพศ, ระดับการศึกษา, การกระจายของอายุ และอายุเฉลี่ย
ของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
หนองไผ่ จำกัด และที่ไม่เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนตัวอย่าง	100	100.00	100	100.00
เพศ				
ชาย	95	95.00	98	98.00
หญิง	5	5.00	2	2.00
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียน	2	2.00	2	2.00
ป.1-ป.3	1	1.00	1	1.00
ป.4	96	96.00	97	97.00
สูงกว่าป.4	1	1.00	1	1.00
ระดับอายุ				
20 - 40	37	37.00	36	36.00
41 - 60	55	55.00	57	57.00
มากกว่า 60	8	8.00	7	7.00
อายุเฉลี่ย	46.41	-	46.91	-

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.4 แสดงระดับการศึกษาและการกระจายช่วงอายุ ของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	เป็นสมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	จำนวนเฉลี่ย(คน)	ร้อยละ	จำนวนเฉลี่ย(คน)	ร้อยละ
<u>ระดับการศึกษา</u>	-	100.00	-	100.00
ไม่โกเรียน	-	12.00	-	14.00
ป.1-ป.3	-	16.00	-	13.00
ป.4	-	42.00	-	40.00
สูงกว่า ป.4	-	30.00	-	33.00
<u>การกระจายช่วงอายุ</u>	-	100.00	-	100.00
0-10 ปี	0.84	16.00	1.02	19.33
11-60 ปี	3.90	74.00	3.75	70.98
มากกว่า 60 ปี	0.50	10.00	0.51	9.69
จำนวนเฉลี่ย/ครอบครัว	5.28	-	5.29	-

หมายเหตุ ช่วงอายุ 0-11 ปี เป็นเด็ก
 ช่วงอายุ 11-60 ปี เป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน
 มากกว่า 60 ปี เป็นคนชรา

ที่มา : จากการสำรวจ

สำหรับในเรื่องของระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนก็ไม่มี ความแตกต่างกัน มากนักกล่าวคือ พบว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีผู้ไม่ไ้เรียนหนังสือ ร้อยละ 12.00 ส่วนกลุ่มที่ไม่ไ้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีผู้ไม่ไ้เรียนหนังสือ ร้อยละ 14.00 ที่ เรียนอยู่ในช่วง ป.1-ป.3 กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมี ร้อยละ 16.00 ส่วนกลุ่มที่ไม่ ไ้เป็นสมาชิกมี ร้อยละ 13.00 ที่เรียนจบชั้นป.4 กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมี ร้อยละ 42.00 ส่วนกลุ่มที่ไม่ไ้เป็นสมาชิกมีจำนวนน้อยกว่าเล็กน้อยคือคิดเป็น ร้อยละ 33.00 และ 30.00 ตามลำดับ

ในเรื่องของการกระจายของช่วงอายุก็ค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน ทั้งกลุ่มที่เป็นสมาชิก สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มที่ไม่ไ้เป็นสมาชิกซึ่งจากการศึกษาพบว่า สมาชิกของครัวเรือนที่มีอายุ ในช่วง 0-10 ปี ซึ่งเป็นเด็กกลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรคิดเป็น ร้อยละ 16.00 ส่วนของกลุ่มที่ ไม่ไ้เป็นสมาชิกมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อยคิดเป็นร้อยละ 19.33 ช่วงอายุ 11-60 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่ อยู่ในวัยทำงานของกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จะมีมากกว่ากลุ่มที่ไม่ไ้เป็นสมาชิกเล็ก น้อย คือคิดเป็นร้อยละ 74.00 และ 70.98 ตามลำดับ และสมาชิกของครัวเรือนที่มีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งถือว่าเป็นคนชรา จากการศึกษพบว่า ทั้งกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ไ้ เป็นสมาชิกมีความคล้ายคลึงกัน คือคิดเป็นร้อยละ 10.00 และ 9.69 ตามลำดับ

สรุปได้ว่าสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ ไม่ไ้เป็นสมาชิก จากการสำรวจ มีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งเรื่องจำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนละ 5.2 คน ระดับการศึกษาซึ่งส่วนใหญ่จะจบชั้น ป.4 และสูงกว่า ป.4 การ กระจายของช่วงอายุซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 11-60 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน

3.4 ลักษณะการถือครองและการใช้ที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร

ลักษณะของการถือครองและการใช้ที่ดิน จะบอกให้ทราบถึงความสามารถในการออมและการสะสมทุน เช่นเกษตรกรที่มีลักษณะการถือครองแบบผู้เช่า จะมีความสามารถในการออม และการสะสมทุนได้น้อยกว่าเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินเอง ส่วนในแง่ของการใช้ที่ดินนั้น เกษตรกรที่ใช้ที่ดินอย่างเต็มที่หรือมากกว่า จะมีความสามารถในการออมและการสะสมทุนได้มากกว่า เกษตรกรที่ใช้ที่ดินอย่างไม่เต็มที่

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกประมาณ 4 ไร่ กล่าวคือเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยคิดเป็น 44.22 ไร่ และ 40.79 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.5) ซึ่งสูงกว่าสถิติของการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มีเพียงครัวเรือนละ 30.07 ไร่ เท่านั้น และสูงกว่าการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยของจังหวัดเพชรบูรณ์เอง ซึ่งมีเพียงครัวเรือนละ 30.76 ไร่ (สำนักงานเกษตร จังหวัดเพชรบูรณ์, 2528) ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่แคบของอำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพัน เป็นป่าสงวนซึ่งได้ถูกเพิกถอนภายหลัง ทำให้เกษตรกรไต่พากันแผ้วถาง และจับจองเป็นกรรมสิทธิ์ ได้ครัวเรือนละมาก ๆ จะเป็นผลทำให้เนื้อที่ถือครองเฉลี่ยในแต่ละครัวเรือน ทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีปริมาณสูงดังกล่าว

ในเรื่องการใช้ที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือน เมื่อแบ่งแยกไปตามลักษณะของการใช้คือ ใช้ในทางการเกษตรกับใช้ในด้านอื่น ๆ จากการศึกษพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ระหว่างเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก เมื่อคิดเทียบกับขนาดของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยนั้นคือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ใช้ที่ดินในทางการเกษตร 43.15 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 97.68 ของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยและใช้ในด้านอื่น 1.06 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 2.38 ของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ย ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้นใช้ที่ดินใน

ตารางที่ 3.5 แสดงการถือครองและการใช้ที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	ไร่/ครัวเรือน	ร้อยละ	ไร่/ครัวเรือน	ร้อยละ
1. จำนวนหัวอย่าง	100	-	100	-
2. ขนาดของเนื้อที่ต่อครัวเรือนเฉลี่ยต่อ				
<u>ครัวเรือน</u>	44.22	100.00	40.795	100.00
- ไร่ทางการเกษตร	43.154	97.63	39.99	98.04
- ไร่คานอัน	1.066	2.33	0.797	1.96
3. ประเภทของกรรมสิทธิ์เฉลี่ยต่อ				
<u>ครัวเรือน</u>	43.75	100.00	35.85	100.00
- นส.3, โฉนด	30.65	70.06	22.35	62.37
- สก.1,3	0.24	0.57	0.37	1.05
- กบพ.5,6	5.24	11.98	3.00	8.87
- สทก.	0.25	0.59	0.92	2.59
- ไม่มีเอกสารสิทธิ์	7.29	16.67	9.00	25.12
4. ลักษณะของการถือครอง	100	100.00	100	100.00
- เป็นเจ้าของทั้งหมด	88	88.00	73	73.00
- เป็นเจ้าของและเช่าบางส่วน	8	8.00	11	11.00
- เป็นผู้เช่าทั้งหมด	-	0.00	3	3.00
- เป็นเจ้าของและเช่าบางส่วน	4	4.00	9	9.00
- เช่าเช่าทั้งหมด	-	0.00	5	5.00

<u>หมายเหตุ</u>	โฉนด	หมายถึง หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน
	นส.3	หมายถึง หนังสือรับรองการทำผลประโยชน์
	สก.1,3	หมายถึง หนังสือแสดงการครอบครองที่ดิน
	กบพ.5,6	หมายถึง หนังสือแสดงการเสียภาษีบำรุงท้องที่
	สทก.	หมายถึง อนุมัติภาคให้ได้รับการผ่อนผันมีสิทธิ์ทำกินชั่วคราว
		ในป่าสงวนแห่งชาติ

ที่มา : จากการสำรวจ

ทางการเกษตร 39.98 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 98.04 ของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยและใช้ในคันอื่น 0.79 ไร่ โดยคิดเป็นร้อยละ 1.96 ของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ย แสดงว่าเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ไร่ที่กินส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดไปในทางทำการเกษตร

สำหรับในเรื่องของกรรมสิทธิ์ในที่กินนั้น จากการศึกษพบว่ามีความแตกต่างกันเล็กน้อย ระหว่างเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กับกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกล่าวคือ ประเภทกรรมสิทธิ์ในที่กินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยแล้วเป็น นส.3 และ โฉนด 30.65 ไร่ เป็น สค.1,3 0.24 ไร่ เป็น ภท.5,6 5.24 ไร่ เป็น สทก. 0.25 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ 7.29 ไร่ โดยคิดเป็นร้อยละ 70.06, 0.57, 11.98, 0.59 และ 16.67 ของเนื้อที่ถือครอง โดยเฉลี่ยตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเป็น นส.3 และโฉนด 22.35 ไร่ เป็น สค.1,3 0.37 ไร่ เป็น ภท.5,6 3.00 ไร่ เป็น สทก. 0.92 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ 9.00 ไร่ โดยคิดเป็นร้อยละ 62.37, 1.05, 8.87, 2.59 และ 25.12 ของเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ยตามลำดับ จากตัวเลขนี้อาจกล่าวได้ว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีเนื้อที่ถือครองที่เป็นกรรมสิทธิ์มากกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก และมีเนื้อที่ถือครองที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกด้วย

เมื่อพิจารณาลักษณะของการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพบว่า มีความแตกต่างกันเมื่อแยกการพิจารณาลักษณะของการถือครองที่ดิน ในลักษณะที่เป็นเจ้าของทั้งหมด, เป็นเจ้าของและเช่าบางส่วน, เป็นผู้เช่าทั้งหมด, เป็นเจ้าของและเช่าบางส่วน และเช่าทั้งหมด เกษตรกรกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรคิดเป็นร้อยละ 88.00, 8.00, 0.00, 4.00 และ 0.00 ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคิดเป็นร้อยละ 73.00, 11.00, 3.00, 9.00 และ 5.00 ตามลำดับ จึงสรุปได้ว่าเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของที่ดินเองทั้งหมด รองลงมาคือเป็นเจ้าของที่ดินและเช่าบางส่วนและเป็นที่น่าสนใจกว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรไม่มีเกษตรกรที่เป็นผู้เช่าทั้งหมดและเช่าบางส่วนเลย

ส่วนการศึกษาในแง่ของการใช้ประโยชน์ในที่กิน ในส่วนที่เป็นรายละเอียดคนนิยม ทำให้ทราบถึงลักษณะของการประกอบอาชีพ และแหล่งที่มาของรายได้จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ใช้เนื้อที่ในการถือครองเฉลี่ยปลูกข้าวมากกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคือ ใช้เนื้อที่ 20.22 ไร่ กับ 17.36 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 45.72 และ 42.49 ของเนื้อที่ถือครองเฉลี่ย ในเรื่องของการปลูกพืชไร่พบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ใช้เนื้อที่ในการปลูกพืชไร่ใกล้เคียงกันคือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรใช้เนื้อที่ปลูก 22.62 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 50.16 ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกใช้เนื้อที่ปลูก 20.51 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 55.18 ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด เนื้อที่ในการปลูกพืชสวน ทั้ง 2 กลุ่ม ก็มีค่าใกล้เคียงกันคือกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรปลูก 0.31 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.17 ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกปลูก 0.15 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.38 ไร่ ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ใช้เนื้อที่ในการเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเล็กน้อย คือ ใช้ 0.97 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.19 ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ใช้ 0.78 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.91 ของเนื้อที่ถือครองทั้งหมด (ตารางที่ 3.6) สรุปได้ว่า ทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะใช้เนื้อที่ในการถือครอง เกือบทั้งหมด ไปในการทำการเกษตรคาน การปลูกข้าว และพืชไร่

3.5 การผลิตทางพืชและการวิภาคผลผลิต

เนื่องจากว่าเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา ส่วนมากมีอาชีพหลักในการผลิตทางพืช ส่วนในคานปลูกสัตว์นั้นมีเพียงเล็กน้อยเฉพาะเก็บไข่หรือใช้แรงงานในครัวเรือนเท่านั้น และจากการศึกษาพบว่า พืชที่เกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนิยมปลูกกันมากคือ ข้าว, ข้าวโพด, ถั่วเขียว พืชสวนเช่น ผักผลไม้และอื่น ๆ ตามลำดับ ซึ่งพอจะแยกเนื้อที่เพาะ-

ตารางที่ 3.6 แสดงการใช้ประโยชน์ของที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	ขนาดของเนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	ขนาดของเนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ
เนื้อที่ปลูกข้าว	20.218	45.72	17.335	42.49
เนื้อที่พืชไร่	22.623	50.16	22.510	55.18
เนื้อที่พืชสวน	0.313	0.17	0.153	0.38
ที่อยู่อาศัย	0.968	2.19	0.777	1.91
ที่ว่างเปล่าและอื่น ๆ	0.098	0.22	0.020	0.04
รวม	44.220	100.00	40.795	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และการวิเคราะห์ผลผลิตในแต่ละพืชโคกดังนี้ (ตารางที่ 3.7)

จากเนื้อที่เฉลี่ยทั้งหมดของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรพบว่า เป็นเนื้อที่ในการปลูกข้าวถึง 22.22 ไร่ และสามารถเก็บเกี่ยวได้ถึง 20.19 ไร่ แต่ของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีเนื้อที่ในการปลูกข้าว 17.34 ไร่ และเป็นเนื้อที่เก็บเกี่ยว 17.30 ไร่ ที่เป็นดังนี้เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีเนื้อที่ต่อครอบครัวเฉลี่ยซึ่งเป็นพื้นที่มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก พื้นที่เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม นิยมปลูกรองลงมาคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีเนื้อที่ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เรือนละ 18.98 ไร่ และเป็นเนื้อที่เก็บเกี่ยว 18.83 ไร่ ซึ่งมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 15.90 ไร่ และมีเนื้อที่เก็บเกี่ยว 14.98 ไร่ พืชอีกชนิดหนึ่งที่เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม นิยมปลูกรองลงไปก็คือ ถั่วเขียวผิวมัน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีเนื้อที่เพาะปลูก 3.64 ไร่ เป็นเนื้อที่เก็บเกี่ยว 3.47 ไร่

เมื่อพิจารณารวมทุกพืช ผลของการศึกษาพบว่าในเนื้อที่ต่อครอบครัวเฉลี่ยของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร 43.15 ไร่ และของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก 40.80 ไร่ นั้นพบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีเนื้อที่ปลูกพืชที่สำคัญมากกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกทุกพืช เว้นถั่วเขียวผิวมันและในส่วนของเนื้อที่เก็บเกี่ยวทุกพืชพบว่า ทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ไม่สามารถเก็บเกี่ยวพืชผลได้ทั้งหมดตามเนื้อที่เพาะปลูก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตการเกษตรที่อาศัยน้ำฝน (rainfed area) เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงต้องพึ่งพากับสภาพของธรรมชาติในปีนั้น ๆ เป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาดังรายได้ซึ่งมาจากมูลค่าของผลผลิตทางพืชที่สำคัญ ของเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก็พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีรายรับรวม/ปี จากทุกพืชเป็นมูลค่าเฉลี่ยครัวเรือนละ 46,816.30 บาท หรือถาคิดเฉลี่ยต่อไร่จะเท่ากับ 1,052.79

ตารางที่ 3.7 แสดงการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรหนองไผ่ จากค และไม่คเป็นสมาชิก ปี.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	ไร่,บาท	ร้อยละ	ไร่,บาท	ร้อยละ
อ้อย				
เนื้อหีบหีบ	22.22	-	17.34	-
เนื้อหีบเกว	20.19	-	17.30	-
ผลผลิตไร่	21,846.43	100.00	17,761.93	100.00
การวิเคราะห์ผลผลิต				
-ชาบ	17,954.95	82.18	13,974.92	78.67
-บริโภคในครัวเรือน	3,522.36	16.12	3,501.42	19.71
-เก็บไว้หั่นสุ	279.15	1.27	205.38	1.16
-ขายเป็นค้ำเช่า	26.38	0.12	64.95	0.37
-ขายเป็นค่าง้าง	28.16	0.13	-	-
-เลิกปลูกศิว	35.43	0.16	15.26	0.09
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				
เนื้อหีบหีบ	18.98	-	15.897	-
เนื้อหีบเกว	18.83	-	14.98	-
ผลผลิตไร่	19,810.05	100.00	14,516.05	100.00
การวิเคราะห์ผลผลิต				
-ชาบ	19,184.86	96.84	14,190.74	97.76
-บริโภคในครัวเรือน	93.15	0.47	85.29	0.58
-เก็บไว้หั่นสุ	353.34	1.78	120.45	0.83
-ขายเป็นค้ำเช่า	63.65	0.32	109.52	0.75
-ขายเป็นค่าง้าง	31.58	0.15	-	-
-เลิกปลูกศิว	83.47	0.42	10.05	0.07
อ้อยหวาน				
เนื้อหีบหีบ	3.64	-	7.41	-
เนื้อหีบเกว	3.47	-	7.38	-
ผลผลิตไร่	4,958.42	100.00	8,303.42	100.00
การวิเคราะห์ผลผลิต				
-ชาบ	4,720.37	95.20	8,043.31	96.87
-บริโภคในครัวเรือน	24.04	0.48	20.65	0.25
-เก็บไว้หั่นสุ	168.32	3.39	142.78	1.72
-ขายเป็นค้ำเช่า	18.46	0.37	95.52	1.15
-ขายเป็นค่าง้าง	8.69	0.17	-	-
-เลิกปลูกศิว	18.04	0.36	1.16	0.01
พืชสวนและอื่น ๆ				
เนื้อหีบหีบ	0.31	-	0.153	-
เนื้อหีบเกว	0.30	-	0.141	-
ผลผลิตไร่	201.43	100.00	159.46	100.00
การวิเคราะห์ผลผลิต				
-ชาบ	48.2	23.9	80.12	50.24
-บริโภคในครัวเรือน	64.79	32.17	54.63	34.26
-เก็บไว้หั่นสุ	10.62	5.17	17.82	11.18
-ขายเป็นค้ำเช่า	26.61	13.2	5.93	3.72
-ขายเป็นค่าง้าง	6.86	3.40	-	-
-เลิกปลูกศิว	44.35	22.01	0.96	0.60

ที่มา : จากการสำรวจ

บาท/ไร่/ปี ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่มีรายรับรวม/ปี จากทุกพืชเป็นมูลค่าเฉลี่ยต่อไร่เรือน
ละ 40,741.62 บาท หรือ ถ้าคิดเฉลี่ยต่อไร่จะเท่ากับ 1,037.13 บาท/ไร่/ปี แสดงว่าเกษตรกร
ซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีรายรับเฉลี่ยจากพืชสำคัญ/ไร่/ปี สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็น
สมาชิก 15.66 บาท/ไร่/ปี แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการผลิตสูงกว่า อันเนื่องมาจากการ
ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการผลิต ฯลฯ และการขายผลผลิตได้ราคาดีกว่า เนื่องมา
จากการเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และจากผลของการศึกษาสามารถอธิบายมูลค่าของผลผลิต
เฉลี่ยต่อครัวเรือนแยกตามชนิดของพืชที่สำคัญในการปลูกได้ดังนี้คือ

ในเรื่องของการปลูกข้าวพวามูลค่าของผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
เฉลี่ยต่อครัวเรือนมี 21,846.40 บาท ของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมี 17,761.93 บาท ซึ่งเมื่อ
คิดเฉลี่ยต่อไร่แล้วพบว่า ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่าของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคือ
1,080.43 บาท/ไร่ และ 1,024.33 บาท/ไร่ ตามลำดับ พืชที่ 2 คือข้าวโพกเลี้ยงสัตว์ พบ
ว่ามูลค่าของผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยต่อครัวเรือนมี 19,810.05 บาท ของ
กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมี 14,516.05 บาท ซึ่งคิดเป็นเฉลี่ยต่อไร่แล้วพบว่าของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรสูงกว่าของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคือ 1,052.06 บาท/ไร่ และ 961.38 บาท/ไร่
พืชที่ 3 คือถั่วเขียวพุ่มพบว่า มูลค่าของผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยต่อครัว-
เรือนมี 4,958.42 บาท ของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมี 8,303.42 บาท และเมื่อคิดเฉลี่ยต่อ
ไร่ แล้วพบว่าของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่าของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคือ 1,428.93
บาท/ไร่ และ 1,120.57 บาท/ไร่ ตามลำดับ พืชที่ 4 ไม้แก่ พืชสวน เช่น ผัก ผลไม้ และ
อื่น ๆ พบว่ามูลค่าผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมี 201.43 บาท ของกลุ่มที่ไม่ได้เป็น
สมาชิกมี 159.46 บาท และเมื่อคิดเฉลี่ยต่อไร่แล้วพบว่า ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรต่ำกว่า
ของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกคือ 649.72 บาท/ไร่ และ 1,042.25 บาท/ไร่ ตามลำดับ ซึ่ง
เป็นพืชประเภทเดียวที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็น
สมาชิก (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 แสดงมูลค่าผลผลิต เจลลี่คอกครวว์เรื้อน แยกตามชนิดของพืชปลูก ของเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	เป็นสมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	เจลลี่คอกครวว์เรื้อน (บาท)	เจลลี่คอกโร (บาท)	เจลลี่คอกครวว์เรื้อน (บาท)	เจลลี่คอกโร (บาท)
ข้าว	21,846.40	1,080.43	17,761.93	1,024.33
ข้าวโพด	19,810.05	1,052.06	14,516.05	961.38
ถั่วเขียว	4,958.42	1,428.93	8,303.42	1,120.57
พืชสวน เช่น ผัก ผลไม้	201.43	649.72	159.46	1,042.25
รวม	46,816.30	1,052.79	40,741.62	1,037.13
		(4,211.17)		(4,148.53)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึง ผลรวมเจลลี่คอกโรของทุกพืช เมื่อนำไปหารกับจำนวนพืชแล้วจะได้ผลเจลลี่คอกโรของพืชรวม

ที่มา : จากการสำรวจ

เมื่อพิจารณาถึงการวิเคราะห์ผลผลิตพืช ซึ่งเป็นมูลค่ารวมเฉลี่ยทุกพื้นที่ของเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก พบว่าเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีพฤติกรรมค่อนข้างคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ รายรับจากผลผลิตส่วนใหญ่จะนำไปขาย ที่เหลือจากนั้นก็เอาไปใช้บริโภคในครัวเรือน เก็บไว้ทำพันธุ์ จ่ายเป็นค่าเช่า เลี้ยงปลุ่สัตว์ในครัวเรือน และจ่ายเป็นค่าจ้างแรงงาน ตามลำดับ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรชายผลผลิต 41,910.85 บาท, บริโภคในครัวเรือน 3,702.34 บาท, เก็บไว้ทำพันธุ์ 811.43 บาท, จ่ายเป็นค่าเช่า 135.10 บาท, จ่ายเป็นค่าจ้าง 75.29 บาท และใช้เลี้ยงปลุ่สัตว์ 181,290 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยทั้งหมดเป็น 85.52, 7.91, 1.73, 0.29, 0.16 และ 0.39 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้นพบว่า ชายผลผลิต 36,289.55 บาท บริโภคในครัวเรือน 3,662.09 บาท, เก็บไว้ทำพันธุ์ 486.33 บาท, จ่ายเป็นค่าเช่า 275.92 บาท และเลี้ยงปลุ่สัตว์ 27.43 บาท ตามลำดับ ซึ่งข้อที่น่าสนใจก็คือ เกษตรกรกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่ตกเป็นตัวอย่าง ไม่ได้ใช้ผลผลิตจ่ายเป็นค่าจ้างในการผลิตเลย และเมื่อคิดเทียบเป็นร้อยละของมูลค่าผลผลิตทั้งหมดแล้วเป็น 89.07, 8.99, 1.20, 0.68 และ 0.06 ตามลำดับ (ตาราง 3.9)

สรุปได้ว่าเรื่องการผลิตทางพืชและการวิเคราะห์ผลผลิต ของเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน นั่นคือผลผลิตส่วนใหญ่ที่ไ้มา จะนำไปขาย รองลงไปจะเก็บไว้บริโภค และเก็บไว้ทำพันธุ์ในกรณีของชาวสวนชาวไร่เลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวถั่วมันนั้น ผลผลิตที่ไ้มาส่วนใหญ่จะนำไปขาย รองลงไปจะเก็บไว้ทำพันธุ์ และเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน แต่ดาเป็นกรณีของพืชสวน ผัก ผลไม้และอื่น ๆ ผลผลิตที่ไ้มา จะถูกนำไปใช้คานต่าง ๆ ค่อนข้างแตกต่างกันเล็กน้อย ระหว่างเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก กล่าวคือ ดาเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ส่วนใหญ่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน รองลงไปจะนำไปขาย และเลี้ยงปลุ่สัตว์เช่นหมู เป็ด ไก่ แต่กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกแล้วผลผลิตคานส่วนใหญ่จะนำไปขาย รองลง

ตารางที่ 3.9 แสดงการวิเคราะห์ผลผลิตพืช ของเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	มูลค่า (บาท)	ร้อยละ	มูลค่า (บาท)	ร้อยละ
ขาย	41,910.85	85.52	36,289.55	89.07
บริโภคในครัวเรือน	3,702.34	7.91	3,662.09	8.99
เก็บไว้ทำพันธุ์	811.43	1.73	486.83	1.20
จ่ายเป็นค่าเช่า	135.10	0.29	275.92	0.68
จ่ายเป็นค่าจ้าง	75.294	0.16	-	0.00
เลี้ยงปลุ่สัตว์	181.290	0.39	27.43	0.06
รวม	46,816.30	100.00	40,741.62	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ไปจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน และเก็บไว้ทำพันธุ์ ตามลำดับ

3.6 แรงงานและการใช้แรงงานของเกษตรกรตัวอย่าง

แรงงานและการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ แรงงานในครอบครัว (Family labor) แรงงานจ้าง (Hired labor) และแรงงานแลกเปลี่ยน (Exchanged labor)

แรงงานในครอบครัว (Family labor) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แรงงานในครัวเรือนซึ่งนับว่าเป็นแรงงานสำคัญสำหรับกิจกรรมการเกษตร และกิจกรรมนอกการเกษตร แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นธุรกิจภายในครอบครัว เพราะคนในชนบทส่วนใหญ่ก็จะทำงานส่วนตัว และช่วยเหลือครอบครัว จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีโครงสร้างของแรงงานในครัวเรือนคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จำนวนคนในครอบครัวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนมี 5.27 คน ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมี 5.29 คน ซึ่งคิดเป็นแรงงานในวัยทำงาน 3.90 คน ในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และ 3.76 คน ในกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหรือคิดเป็นร้อยละ 74.00 และ 71.08 ของสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน ตามลำดับ และพบว่าในกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีเด็กและคนชราเฉลี่ยครัวเรือนละ 1.37 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.00 ของสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีเด็กและคนชรา มากกว่าเล็กน้อยนั้นคือพบว่ามี 1.53 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.92 ของสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ตารางที่ 3.10)

เมื่อพิจารณาแรงงานที่อยู่ในวัยทำงานของเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มในเรื่องของประเภทการใช้แรงงานโดยแยกเป็น แรงงานที่ใช้ในกิจการฟาร์ม และแรงงานที่ใช้ในคานอื่น ก็พบว่ามลักษณะใกล้เคียงกัน นั่นคือ จากแรงงานในวัยทำงานเฉลี่ย 3.90 คนของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรได้ใช้แรงงานในกิจการฟาร์มเป็นจำนวน 3.70 คน

ตารางที่ 3.10 แสดงจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน แรงงานที่ใช้ในกิจการฟาร์ม
เฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกร แยกตามประเภทของแรงงานในวัยทำงาน
เด็กและคนชรา ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด
และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
<u>สมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน</u>	5.27	100.00	5.29	100.00
-แรงงานในวัยทำงาน	3.90	74.00	3.76	71.08
-เด็กและคนชรา	1.37	26.00	1.53	28.92
<u>ประเภทของการใช้แรงงาน</u>				
<u>ในวัยทำงาน</u>	3.90	100.00	3.76	100.00
-ใช้ในกิจการฟาร์ม	3.70	92.30	3.61	96.00
-ใช้คานอื่น	0.20	7.70	0.15	4.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ใช้ในด้านอื่น 0.20 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 92.30 และ 7.70 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้นพบว่า มีการใช้แรงงานในวัยทำงานเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3.76 คน ไปในการทำงานในกิจการฟาร์ม 3.61 คน และใช้ไปด้านอื่น 0.15 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 96.00 และ 4.00 ของแรงงานเฉลี่ยต่อครัวเรือนตามลำดับ หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้แรงงานของเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ส่วนใหญ่แล้วแรงงานในวัยทำงานเกือบทั้งหมดจะถูกใช้ไปในกิจการฟาร์ม

ในเรื่องของการจ้างแรงงาน และ แรงงานแลกเปลี่ยน (Hired labor and Exchange labor) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะถือว่าเป็นแรงงานที่สำคัญในการผลิต โดยเฉพาะถ้าเป็นการผลิตเพื่อการค้า แต่จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า แรงงานจ้างและแรงงานแลกเปลี่ยนที่ใช้ไปในการผลิต ของเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีไม่มากนักนั่นคือพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีการใช้แรงงานเมื่อคิดเฉลี่ยต่อปีเป็น man-days มีถึง 162.5 วัน และเป็นแรงงานจ้าง 161.93 วัน หรือคิดเป็นร้อยละ 50.09 และ 49.91 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ตลอดทั้งปี 324.49 วัน ส่วนในกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็พบว่ามีการจ้างแรงงานน้อยกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเล็กน้อย นั่นคือจากจำนวนวันทำงานเฉลี่ยทั้งปี เมื่อคิดเทียบเป็น man-days 386.51 วัน ปรากฏว่าเป็นแรงงานที่ตัวเองในครอบครัวถึง 228.10 วัน และเป็นแรงงานจ้างเพียง 153.41 วัน หรือคิดเป็นร้อยละ 59.02 และ 40.98 ของจำนวนวันทำงานเฉลี่ยทั้งหมดตลอดทั้งปี (ตารางที่ 3.11)

สรุปได้ว่าในเรื่องของแรงงานและการใช้แรงงานในครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือ แรงงานในวัยทำงานส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะถูกนำไปใช้ในกิจการฟาร์ม ส่วนน้อยเท่านั้นที่ถูกนำไปใช้ในนอกฟาร์ม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนวันของการทำงานเฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรถึง 65.6 วัน ซึ่งทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรนิยมใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจึงทำให้การใช้แรงงานในครอบครัว

ตารางที่ 3.11 แสดงการใช้แรงงานในการผลิตทางการเกษตร แยกตามประเภทแรงงาน
ของครัวเรือน แรงงานจ้างและแรงงานแลกเปลี่ยน ของเกษตรกร ทั้งที่
เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก
ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	จำนวน (man-days)	ร้อยละ	จำนวน (man-days)	ร้อยละ
แรงงานครอบครัว	162.5	50.09	228.10	59.02
แรงงานจ้าง	161.93	49.91	153.41	40.98
รวม	324.49	100.00	386.51	100.00

หมายเหตุ 1 man-days = 8 ชั่วโมง

ที่มา : จากการสำรวจ

น้อยกว่าคังกล่าว ส่วนในเรื่องของแรงงานจ้าง และแรงงานแลกเปลี่ยนนั้นไม่มีความแตกต่างกันมากนักในเกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

3.7 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร และเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นภาวะการลงทุน และความสามารถในการผลิต ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้แยกภาวะหนี้สินของเกษตรกรนี้ แยกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ หนี้สินในรูปเงินสด และหนี้สินในรูปสิ่งของ ในการศึกษาจะพิจารณาเฉพาะหนี้สินในรูปของเงินสดเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าการกู้ยืมในรูปของสิ่งของนั้นน้อย และยากจะนำมาพิจารณาได้ จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีหนี้สินทั้งหมดเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 20,666.80 บาท แยกเป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นต้นปีพ.ศ.2527 เฉลี่ยต่อครัวเรือนละ 19,259.80 บาท คิดเป็นร้อยละ 93.19 ของปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด หนี้สินระหว่างปีพ.ศ.2527-2528 เท่ากับ 1,340.00 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.81 ของปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินแล้ว พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จะนำเงินที่กู้ไปใช้เพื่อการผลิตเฉลี่ยครัวเรือนละ 14,383.68 บาท หรือร้อยละ 69.598 ของปริมาณเงินกู้ทั้งหมด ส่วนความสามารถในการชำระคืนหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรนั้น จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 74.63 มีการชำระหนี้สินคืนตรงตามกำหนดระยะเวลาที่สัญญาสิ้นสุด และร้อยละ 13.43 ชำระหนี้ก่อนกำหนดสัญญาสิ้นสุดร้อยละ 11.94 ชำระหนี้หลังกำหนดสัญญาสิ้นสุดตามลำดับ (ตารางที่ 3.12)

ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 14,125.51 บาท แยกเป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นต้นปีพ.ศ.2527 เฉลี่ยครัวเรือนละ 13,579.49 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.13 ของปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด หนี้สินระหว่างปีพ.ศ.2527-2528 เท่ากับ 546.22 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.87 ของปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด และเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินแล้วพบว่า เกษตรกรที่ไม่

ตารางที่ 3.12 แสดงภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
หนองไผ่ จำกั และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
1. ปริมาณหนี้สิน (สินเชื่อกไรบ)				
ทั้งหมด	20,666.80	100.00	14,125.51	100.00
1.1 ปริมาณหนี้สินปี 2527	19,259.80	93.19	13,579.49	96.13
1.2 ปริมาณหนี้สินระหว่างปี (2527-2528)	1,340.00	6.81	546.22	3.87
2. ลักษณะการใช้สินเชื่อกไรบ	20,666.80	100.00	14,125.51	100.00
2.1 ใช้เพื่อการผลิต	14,383.68	69.60	7,906.05	55.97
2.2 ใช้เพื่อการบริโภค	6,283.12	30.40	6,219.45	44.03
3. ความสามารถในการชำระหนี้				
ทั้งหมด	-	100.00	-	100.00
3.1 ตรงตามกำหนดเวลาชำระ				
ชำระ	-	74.63	-	70.34
3.2 ก่อนกำหนดชำระ	-	13.43	-	11.21
3.3 หลังกำหนดชำระ	-	11.94	-	18.45
4. ประเภทของแหล่งสินเชื่อ	-	-	-	-
4.1 เป็นสถาบัน	17,451.50	84.44	8,643.31	61.18
4.2 ไม่เป็นสถาบัน	3,215.30	13.66	5,482.20	38.82

ที่มา : จากการสำรวจ

ได้เป็นสมาชิก จะนำเงินไปใช้เพื่อการผลิตเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,906.05 บาท หรือคิดเป็น ร้อยละ 55.97 ของปริมาณเงินกู้ทั้งหมด ส่วนความสามารถในการใช้หนี้สิน ของครัวเรือน เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 70.34 มีการชำระหนี้สินคืนตรงตาม กำหนดระยะเวลาที่สัญญาสิ้นสุด และร้อยละ 11.21 ชำระหนี้ก่อนกำหนดสัญญาสิ้นสุด ร้อยละ 18.45 ชำระหนี้หลังสัญญาสิ้นสุด ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งเงินเชื่อของเกษตรกรตัวอย่าง ก็พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิก สหกรณ์การเกษตร จะกู้เงินจากแหล่งการเงินที่เป็นสถาบันไ้มากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กู้เงินจากสหกรณ์การเกษตร เฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็นเงิน 17,451.50 บาท คิดเป็นร้อยละ 84.44 ของปริมาณเงินเชื่อที่ได้ รับทั้งหมด กู้เงินจากแหล่งการเงินที่ไม่เป็นสถาบัน เช่น พ่อค้าคนกลาง เพื่อนบ้าน ฯลฯ เฉลี่ย ต่อครัวเรือน 3,215.30 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.66 ของปริมาณเงินเชื่อทั้งหมด ส่วนเกษตรกร ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะกู้เงินจากแหล่งที่เป็นสถาบัน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร, ธนาคารพาณิชย์ เฉลี่ยครัวเรือนละ 8,643.31 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.18 ของ ปริมาณเงินเชื่อที่ได้รับทั้งหมด และกู้เงินจากแหล่งการเงินที่ไม่เป็นสถาบัน เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,482.20 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 38.82 ของปริมาณเงินเชื่อที่ได้รับทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีความสามารถกู้เงินมาลงทุนในการผลิตไ้มากกว่า เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก โดยเฉพาะจากแหล่งการเงินที่เป็นสถาบันซึ่งเสียดอกเบี้ยในอัตราค่า

สรุปได้ว่าในเรื่องของภาวะหนี้สินหรือเงินเชื่อที่ได้รับของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง กลุ่มข้างจะมีความแตกต่างกัน ในปีทำการศึกษานั้นคือ เงินเชื่อที่ได้รับทั้งหมดของกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนถึง 6,541.29 บาท และ ประเภทของแหล่งเงินเชื่อที่ได้รับกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร สามารถกู้เงินจากแหล่งที่เป็นสถาบันไ้มากกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกซึ่งทำให้เสียดอกเบี้ยในอัตราค่า ส่วนในเรื่อง ลักษณะการใช้หนี้เงินเชื่อที่ได้รับ และความสามารถในการส่งชำระหนี้สินก็มีความแตกต่างกันก่อน

ข้างน้อยในเกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

3.8 รายรับ รายจ่าย และรายไของครอบครัวฟาร์ม

3.8.1 รายรับทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม (farm family receipts ; R_{ff}) การศึกษาแบ่งรายรับของครอบครัวฟาร์มออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นรายรับของฟาร์ม (farm receipts ; R_f) ซึ่งได้แก่ รายรับที่ได้จากการผลิตพืช รายรับที่ได้จากการผลิตสัตว์ รายรับจากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือ ส่วนที่สองเป็นรายรับที่เป็นรายไนอกฟาร์ม (non-farm income ; Y_{nf}) ซึ่งได้แก่รายรับที่ได้จากการค้าขาย รายรับที่ได้จากการขายแรงงานของสมาชิกครอบครัวฟาร์ม รายรับที่ได้จากค่าเช่า รายรับที่ได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ครอบครัวฟาร์มมีรายรับเฉลี่ยฟาร์มละ 61,940.39 บาท เป็นรายรับของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 52,652.87 บาท รายรับที่เป็นรายไนอกฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 9,287.52 บาท คิดเป็นร้อยละ 85.00 และ 15.00 ของรายรับทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพบว่าครอบครัวฟาร์มมีรายรับเฉลี่ยฟาร์มละ 55,470.27 บาท ซึ่งเป็นรายรับของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 43,688.91 บาท เป็นรายรับที่ได้มารายไนอกฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 11,781.36 บาท คิดเป็นร้อยละ 78.76 และ 21.24 ของรายรับทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม ตามลำดับ (ตารางที่ 3.13)

3.8.2 รายรับของฟาร์ม (farm receipts ; R_f) จากผลของการศึกษาพบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีรายรับจากฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 52,652.87 บาท นั้นเป็นรายรับที่ได้จากการผลิตพืชเฉลี่ยฟาร์มละ 46,816.30 บาท รายรับที่ได้จากการผลิตสัตว์เฉลี่ยฟาร์มละ 3,415.10 บาท รายรับจากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือเฉลี่ยฟาร์มละ 2,421.47 บาท จะเห็นว่ารายรับของฟาร์มส่วนใหญ่ได้มาจากการผลิตทางพืชเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 88.92 ของรายรับของฟาร์มทั้งหมด รองลงมาเป็นรายรับที่ได้จากการผลิตสัตว์ และจากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือคิดเป็นร้อยละ 6.49 และ 4.59 ของรายรับของ

ตารางที่ 3.13 แสดงรายรับ รายจ่ายและรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
รายรับทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม	61,940.39	100.00	55,470.27	100.00
รายรับของฟาร์ม	52,652.82	85.00	43,688.91	78.76
-รายรับจากการผลิตพืช	46,816.30	(88.92)	40,741.62	(93.25)
-รายรับจากการผลิตสัตว์	3,415.10	(6.49)	2,185.70	(5.00)
-รายรับจากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือ	2,421.42	(4.59)	761.91	(1.75)
รายรับนอกฟาร์ม	9,287.50	15.00	11,781.36	21.24
-รายรับจากการค้าขาย	5,255.98	(56.59)	3,548.97	(30.12)
-รายรับจากการขายแรงงานของสมาชิกครอบครัวฟาร์ม	3,664.22	(39.45)	7,417.33	(62.95)
-รายรับจากดอกเบี้ยเงินฝาก	215.74	(2.32)	396.72	(3.36)
-รายรับจากค่าเช่า	151.56	(1.66)	418.34	(0.01)
รายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม	40,247.11	100.00	33,116.96	100.00
รายจ่ายของฟาร์ม	19,332.04	48.03	11,378.84	34.35
-ค่าแรงงานจ้างในการผลิตพืช	5,667.48	(29.32)	4,088.28	(35.92)
-ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดในการผลิตพืช	9,502.76	(49.16)	2,779.94	(24.43)
-ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร	3,349.51	(17.33)	3,989.63	(35.06)
-ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์	812.29	(4.19)	520.99	(7.13)
รายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม	20,915.07	51.97	21,738.12	65.60
-ค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าคงทน	19,777.50	(94.56)	20,288.13	(93.32)
-ค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าคงทน	1,137.50	(5.44)	1,449.99	(6.68)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บหมายถึง สัดส่วนที่แสดงมูลค่ารายรับ-รายจ่ายส่วนย่อยของแหล่งที่มา
ที่มา ; จากการสำรวจ

ฟาร์มทั้งหมดตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพบว่า มีรายรับของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 43,688.91 บาทซึ่งแยกเป็นรายรับที่ได้จากการผลิตพืชเฉลี่ยฟาร์มละ 40,741.62 บาท รายรับที่ได้จากการผลิตสัตว์เฉลี่ยฟาร์มละ 2,185.70 บาท รายรับที่ได้จากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือเฉลี่ยฟาร์มละ 761.91 บาท ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายรับของฟาร์มส่วนใหญ่ได้มาจากการผลิตทางพืชเช่นเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 93.25 ของรายรับของฟาร์มทั้งหมด รองลงมาเป็นรายรับที่ได้จากการผลิตสัตว์ และรายรับจากผลผลิตและปัจจัยการผลิตคงเหลือคิดเป็นร้อยละ 5.00 และ 1.75 ตามลำดับ

3.8.3 รายรับที่มาจากรายได้นอกฟาร์ม (non-farm income ; Y_{nff}) สำหรับเรื่องรายได้นอกฟาร์มนี้ ถือว่าเป็นรายรับที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของครัวเรือนเกษตรกรที่อาจจะนำมาใช้ในการลงทุน จากผลของการศึกษาเกษตรกรตัวอย่างพบว่า รายรับที่มาจากนอกฟาร์มนั้นมาจาก 4 แหล่งใหญ่ ๆ คือ จากการค้าขาย, จากการขายแรงงานของสมาชิกครอบครัวฟาร์ม จากดอกเบี้ยเงินฝาก และจากค่าเช่าที่ดิน ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร รายรับที่เป็นรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 9,287.52 บาทนั้น เป็นรายรับที่ได้มาจากการค้าขายเฉลี่ยฟาร์มละ 5,255.98 บาท รายรับที่ได้จากดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ยฟาร์มละ 215,735 บาท รายรับที่ได้จากค่าเช่าเฉลี่ยฟาร์มละ 151.588 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 56,59, 39.45, 2.32 และ 1.67 ของรายรับที่เป็นรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ยต่อครัวเรือน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ารายรับที่เป็นรายได้นอกฟาร์มส่วนใหญ่จะได้อะไรมาจากการค้าขาย รองลงมาเป็นรายรับที่ได้จากการขายแรงงานของสมาชิกในครอบครัวฟาร์ม ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้น พบว่ารายรับที่เป็นรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 11,781.36 บาท เป็นรายรับจากการค้าขายเฉลี่ยฟาร์มละ 3,548.97 บาท จากการขายแรงงานของสมาชิกครอบครัวฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 7,417.33 บาท จากดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ยฟาร์มละ 396.72 บาท และจากค่าเช่าเฉลี่ยฟาร์มละ 418.34 หรือคิดเป็นร้อยละ 30.12, 62.95, 3.36 และ 0.01 ของรายรับที่เป็นรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ยครัวเรือน ตามลำดับ จะเห็นว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์

การเกษตร มีรายรับนอกฟาร์มมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิก และถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกับกลุ่มที่เป็นสมาชิกเล็กน้อยคือ รายรับส่วนใหญ่จะโตมาจากการขายแรงงานของสมาชิก ครอบครัวฟาร์ม, รองลงมาได้จากการค้าขาย ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีรายได้นอกฟาร์มมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร นิยมรับจ้างทำงาน นอกฟาร์มมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิก และจากการศึกษาวิจัยได้พบอีกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ยังมีรายได้นอกฟาร์มในหมวด ดอกเบี้ยเงินฝาก และจากค่าเช่าที่ดิน สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มที่เป็นสมาชิกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลเพราะการหาตัวเลขนี้ เป็นตัวเลขเฉลี่ยจากกลุ่มละ 100 ตัวอย่าง เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จำนวนหนึ่ง (11 คน) เป็นคนที่มีฐานะดี จึงมีเงินฝาก และที่ดินให้เช่ามาก จึงทำให้มูลค่าของหมวดดังกล่าวสูง หรือเมื่อพิจารณาอีกมุมหนึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ช่วงห่างของการกระจายรายได้ในกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกด้วย

3.8.4 รายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม (farm expenses and farm consumption ; $E_f + C_f$) การศึกษานี้จะแบ่งรายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ส่วนแรกเป็นรายจ่ายของฟาร์ม ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตร (farm expenses ; E_f) และส่วนที่สองนั้นพบว่าเป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม (farm consumption ; C_f) ในกรณีของรายจ่ายของฟาร์มนั้นจะได้อีกจากแรงงาน ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดในการผลิต ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงปศุสัตว์ ส่วนรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มจะได้อีกค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทไม่คงทน (farm non durable goods consumption ; C_{ndg}) และค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทคงทน (farm durable goods consumption ; C_{dg}) จากการศึกษาพบว่ารายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเฉลี่ยฟาร์มละ 44,853.85 บาท แยก

เป็นรายจ่ายของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 19,332.04 บาท รายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 20,915.07 บาท คิดเป็นร้อยละ 48.03 และ 51.97 ของรายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์มเฉลี่ยต่อฟาร์ม ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ารายจ่ายส่วนใหญ่ของครอบครัวฟาร์มจะเป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม รองลงมาคือรายจ่ายของฟาร์ม ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจากการศึกษาพบว่า รายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 33,116.96 บาท แยกเป็นรายจ่ายของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 11,378.84 บาท รายจ่ายเพื่อการบริโภคเฉลี่ยฟาร์มละ 21,738.12 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.45 และ 65.60 ของรายจ่ายทั้งหมดของครอบครัวฟาร์มเฉลี่ยต่อฟาร์ม ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่ารายจ่ายส่วนใหญ่ของครอบครัวฟาร์มจะเป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม รองลงมาคือ รายจ่ายของฟาร์ม เช่นเดียวกับกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร แต่สัดส่วนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค เมื่อเทียบกับรายจ่ายทั้งหมดสูงกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

เมื่อพิจารณาแยกรายจ่ายของครอบครัวฟาร์ม ออกเป็นรายจ่ายของฟาร์ม กับรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มแล้วของเกษตรกรครัว้อย่าง ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสรุปได้ดังนี้

รายจ่ายของฟาร์ม (farm consumption ; C_f) จากการศึกษาพบว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร รายจ่ายของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 19,332.04 บาท แยกเป็นค่าแรงงานจ้างในการผลิตพืช 5,667.48 บาท ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสด (ที่นอกเหนือจากค่าแรงงานจ้าง) ในการผลิตพืช 9,502.76 บาท ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร 3,349.51 บาท ค่าใช้จ่ายในการผลิตสัตว์ 812.29 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.32, 49.16, 17.33 และ 4.19 ของรายจ่ายของฟาร์ม ตามลำดับ จะเห็นว่าส่วนใหญ่รายจ่ายของฟาร์มจะเป็นค่าใช้จ่ายเงินสด ในการผลิตพืช รองลงมาคือค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าจ้างแรงงานในการผลิตพืช ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรและค่าใช้จ่ายในการผลิตสัตว์ ตามลำดับ

ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรนั้น จากการศึกษาพบว่ารายจ่ายของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 11,378.84 บาท แยกเป็นค่าแรงงานจ้างในการผลิตพืช 4,008.28 บาท ค่าใช้จ่ายเป็นเงินสดในการผลิตพืช 2,779.94 บาท ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร 3,989.63 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์เช่น หมู เป็ด ไก่ 520.99 บาท จะเห็นว่าแตกต่างกับของกลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรคือ ส่วนใหญ่รายจ่ายของฟาร์มจะเป็นค่าจ้างแรงงานในการผลิตพืช รองลงมาเป็นค่าเครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตร ค่าใช้จ่ายเป็นเงินสดในการผลิตพืช และค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 35.92, 35.06, 24.43 และ 7.13 ของรายจ่ายของฟาร์ม เป็นต้น

รายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม (farm consumption ; C_f) จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร รายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 20,915.67 บาท แยกเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทไม่คงทนและบริการ 19,777.50 บาท ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทคงทน 1,137.57 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.56 และ 5.44 ของรายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มเฉลี่ยต่อฟาร์ม ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์มส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทไม่คงทน รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทคงทน ตามลำดับ ในกรณีของค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทไม่คงทนนั้นที่สำคัญได้แก่ ค่าอาหารเฉลี่ยฟาร์มละ 8,277.95 บาท ค่าเครื่องกัมเฉลี่ยฟาร์มละ 702.847 บาท ค่าเครื่องนึ่งหมเฉลี่ยฟาร์มละ 3,128.43 บาท ค่ารักษาพยาบาลเฉลี่ยฟาร์มละ 1,964.50 บาท ค่าพักผ่อนหย่อนใจเฉลี่ยฟาร์มละ 640.78 บาท ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่างเฉลี่ยฟาร์มละ 886.63 บาท ค่าเครื่องใช้ภายในครัวเรือนเฉลี่ยฟาร์มละ 1,901.12 บาท ค่าเล่าเรียนของสมาชิกครอบครัวฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 1,681.71 บาท (ตารางที่ 3.14)

สรุปแล้วในเรื่องของรายจ่ายในการบริโภคของฟาร์มระหว่างเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กับ กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีลักษณะค่อนข้างคล้ายคลึงกัน โดยรายจ่าย

ตารางที่ 3.14 แสดงรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร หักที่เป็นสมาชิก
สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528
แยกตามประเภทของการบริโภค สินค้าประเภทคงทนและไม่คงทน

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	มูลค่า(บาท)	ร้อยละ	มูลค่า(บาท)	ร้อยละ
<u>การบริโภคสินค้าประเภทไม่คงทน</u>	19,777.50	94.56(100)	20,288.13	93.32(100)
-คาวอาหาร	8,277.94	39.58(41.86)	9,197.09	42.30(45.33)
-ค่าเครื่องคั้น	702.84	3.36(3.55)	817.25	3.76(4.02)
-ค่าเครื่องนึ่งนม	3,128.43	14.96(15.82)	2,725.00	12.54(13.15)
-ค่ารักษาพยาบาล	1,964.05	9.39(9.93)	2,175.21	10.00(10.07)
-ค่าพักผ่อนหย่อนใจ	640.78	3.06(3.24)	475.55	2.19(2.34)
-ค่าเชื้อเพลิงและแสงสว่าง	886.63	4.24(4.48)	1,116.93	5.14(5.50)
-ค่าเครื่องใช้ในครัวเรือน	1,901.12	9.09(9.61)	1,886.82	9.04(9.29)
-ค่าเล่าเรียนสมาชิกในครอบครัวฟาร์ม	1,681.71	8.04(8.50)	1,414.85	6.51(6.97)
-ค่าภาษี	191.55	0.92(0.97)	119.75	0.55(0.59)
-ค่าใช้จ่ายในพิธีกรรม	402.45	1.92(2.04)	359.68	1.65(1.77)
<u>การบริโภคสินค้าประเภทคงทน</u>	1,137.50	5.44	1,449.99	6.68
รวม	20,915.07	100.00	21,738.12	100.00

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึง สัดส่วนการบริโภคสินค้าไม่คงทนส่วนย่อย เมื่อเทียบกับ
การบริโภคสินค้าประเภทไม่คงทนทั้งหมด

ที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนใหญ่ในสินค้าประเภทไม่คงทน จะขายเป็นค่าน้ำอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล และ ค่าเล่าเรียนของสมาชิกในครัวเรือน ตามลำดับ ส่วนการบริโภคสินค้าประเภทคงทน เช่น ตู้, เตียง และของใช้ต่าง ๆ ฯลฯ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันกล่าวคือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ การเกษตร มีมูลค่าเฉลี่ยฟาร์มละ 1,137.50 บาท ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีมูลค่าเฉลี่ย ฟาร์มละ 1,449.99 บาท และเมื่อรวมการบริโภคสินค้าทุกประเภท ซึ่งเป็นการบริโภคของ ฟาร์ม พบว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีมูลค่าเฉลี่ยสูงกว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ฟาร์มละ 510.63 บาท

เป็นที่น่าสังเกตว่า รายจ่ายเพื่อการบริโภคของฟาร์ม ของเกษตรกรกลุ่มที่ไม่ได้ เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่า เกษตรกรกลุ่มที่เป็นสมาชิก ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลคือ เกษตรกรจำนวนหนึ่งของกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่ตกเป็นตัวอย่าง (11 คน) มีฐานะดี จึงทำให้มูลค่าเฉลี่ยในเรื่องนี้สูงกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร หรืออาจ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าพฤติกรรมในเรื่องนี้ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน เพราะมูลค่า เฉลี่ยแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย

3.9 การออมของฟาร์ม (farm saving ; S_f)

การออมของครัวเรือนเกษตรกรหมายถึง รายได้ของฟาร์มที่ไม่ได้จ่ายไปเพื่อการ บริโภคของฟาร์ม ซึ่งสามารถจะนำไปแปลงเป็นการลงทุนต่อไป การออมของฟาร์มหาได้จาก การนำเอาค่าใช้จ่ายในการบริโภคของฟาร์มไปหักออกจากรายได้ทั้งหมดของฟาร์ม จากการ ศึกษาในเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างพบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีการออมของ ฟาร์มเฉลี่ยฟาร์มละ 12,405.83 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.02 ของรายรับทั้งหมดของครอบครัว ฟาร์ม ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีการออมของฟาร์มต่ำกว่าเล็กน้อยคือ เฉลี่ยฟาร์มละ 10,571.95 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.05 ของรายรับทั้งหมดของครอบครัวฟาร์ม จะเห็นได้ว่า เป็นระดับการออมที่ต่ำ อย่างไรก็ตามการออมของฟาร์มสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรกเป็นการออมทางการเงิน (financial saving ; S_{fn}) และประเภทที่สองเป็นการออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือน (Saving on Household operation ; S_{fn}) เช่น บ้าน, รถยนต์, รถจักรยานยนต์, ตู้เย็น, วิทยุ, โทรทัศน์ ฯลฯ กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีการออมทางการเงินเฉลี่ยฟาร์มละ 9,809.31 บาท การออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือนเฉลี่ยฟาร์มละ 2,596.52 บาท คิดเป็นร้อยละ 79.07 และ 20.93 ของการออมเฉลี่ยต่อฟาร์ม ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีการออมทางการเงินเฉลี่ยฟาร์มละ 7,147.57 บาท การออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือนเฉลี่ยฟาร์มละ 3,424.38 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.61 และ 32.39 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.15)

อนึ่งสำหรับการออมทางการเงินในการศึกษานี้ได้แบ่งเป็น 2 อย่างคือ

1. การออมในรูปทรัพย์สินสภาพคล่อง ที่ไม่ได้นำไปใช้ในการลงทุนหมายถึง การออมในเรื่องของเครื่องประดับ เช่น ทองรูปพรรณ, เงินฝากประจำในธนาคาร, เงินที่ให้เพื่อนบ้านกู้ยืม ซึ่งการศึกษานี้พบในคานของเครื่องประดับเป็นส่วนใหญ่ เพราะกลุ่มเกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่าง เป็นคนที่อยู่ในชนบท มีความนิยมในเรื่องทองรูปพรรณมาก และเมจะเป็นทรัพย์สินสภาพคล่อง แต่เกษตรกรก็ไม่นิยมขายเนื่องจากเป็นคานิยมอย่างหนึ่ง จึงจำไว้ให้อยู่ในหมวดสินทรัพย์สภาพคล่องที่ไม่ได้นำไปใช้ในการลงทุนดังกล่าว ซึ่งไม่เหมือนกับการศึกษาโดยทั่วไป
2. การออมทางการเงินรูปอื่น ที่สามารถแปลงเป็นการลงทุนหมายถึง การออมในเรื่องของ เงินสด และหุ้นในสหกรณ์การเกษตร (ที่สมาชิกสามารถจะถอนของตนเองได้อีกทางหนึ่ง นอกจากการกู้โดยใช้หลักประกันแล้ว)

สรุปแล้วในเรื่องของการออมของฟาร์ม ระหว่างเกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มค่อนข้างจะคล้ายคลึงกัน คือส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการออมทางการเงิน ซึ่งประกอบไปด้วยทรัพย์สินสภาพคล่องที่ไม่ได้นำไปใช้ในการลงทุน เช่น เครื่องประดับ และการออมทางการเงินที่สามารถ

ตารางที่ 3.15 แสดงการออมของครัวเรือนเกษตรกร ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรหนองไผ่ จำกัด และที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ปีพ.ศ.2527-2528

รายการ	สมาชิก		ไม่เป็นสมาชิก	
	มูลค่า(บาท)	ร้อยละ	มูลค่า(บาท)	ร้อยละ
<u>การออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้</u>				
<u>ในครัวเรือน</u>	2,596.52	20.93	3,424.38	32.39
<u>การออมทางการเงิน</u>	9,809.37	79.07 (100.00)	7,147.57	67.61 (100.00)
-การออมในรูปทรัพย์สิน				
สภาพคล่องที่ไม่ได้นำไป				
ใช้ในการลงทุน	4,466.37	36.00 (54.74)	5,786.74	54.74 (80.96)
-การออมทางการเงินใน				
รูปอื่นที่สามารถแปลงเป็น				
การลงทุน	5,342.94	43.07 (54.47)	1,360.83	12.86 (19.04)
รวม	12,405.83	100.00	10,571.95	100.00

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึง สัดส่วนของการออมทางการเงิน
แต่ละประเภทเมื่อเปรียบเทียบกับ การออมทางการเงินทั้งหมด

ที่มา : จากการสำรวจ

แปลงเป็นการลงทุนต่อไป รองลงมาคือการออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือน โดยกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จะมีการออมทางการเงินสูงกว่า กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเฉลี่ยฟาร์มละ 2,661.8 บาท เพราะมีการออมในรูปของทุนสหกรณ์ด้วย แต่สำหรับการออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือน กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจะสูงกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกเฉลี่ยฟาร์มละ 827.86 บาท ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนิยมใช้จ่ายในรูปของทรัพย์สินในครัวเรือนมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เพราะทรัพย์สินบางอย่าง เช่น รถยนต์บรรทุกเล็ก, รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ไม่สามารถแยกออกชัดเจนได้ว่าเป็นการออมในรูปทรัพย์สินที่ใช้ในครัวเรือน หรือการลงทุนในการผลิต จึงทำให้มูลค่าเฉลี่ยในเรื่องนี้ ของเกษตรกรกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสูงกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้สามารถใช้บริการได้จากทางสหกรณ์ จึงมีความจำเป็นที่จะซื้อมาเป็นของตนเองน้อยกว่า

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาเฉพาะการออมทางการเงินที่สามารถแปลงเป็นการลงทุนเบื้องต้นแล้ว การศึกษาพบว่ามูลค่าเฉลี่ยของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกถึงฟาร์มละ 3,982.11 บาท